Muistio valtiovarainvaliokunnan maatalousjaoston kuulemiseen 23.10.2019
Maa- ja metsätalousministeriö
Neuvottelevat virkamiehet Heikki Piiparinen, Johanna Niemivuo-Lahti, Birgitta Vainio-Mattila ja Jaana Kaipainen

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Teema 1:

- Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (mom. 30.40.22)
- Haitallisten vieraslajien torjunnan tehostaminen
- Biokaasun edistäminen

Teema 2:

- Ravinteiden kierrätys
- Maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden kokonaisuus

Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (mom. 30.40.22)

Momentille budjetoidaan luonnonvara- ja biotalouden kehittämiseen tarkoitettuja määrärahoja ja se antaa hyvät mahdollisuudet esim. useita toimialoja koskevien kehittämishankkeiden toteuttamiseen.

Vuoden 2020 talousarviossa momentille esitetään määrärahaa 29,250 milj. euroa, missä lisäystä vuoden 2019 talousarvioon on 22,800 milj. euroa. Lisäykset aiheutuvat hallitusohjelman mukaisista lisämäärärahoista.

Vuoden 2020 määrärahan arvioitu käyttö eri kokonaisuuksiin:

	milj. euroa
1. Luonnonvara- ja biotalouden kokeilu- ja kehittämishankkeet (ns. perusrahoitus):	
- kansallisen biotalousstrategian toimeenpanoa tukevat hankkeet ja muut luonnonvaratalouden kehittämishankkeet	2,690
- Tapio Oy:ltä hankittavat palvelut ja muut metsäalan kehittämishankkeet	1,200
- METSO-ohjelman valtakunnalliset hankkeet	0,430
- Tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito	0,750
- Kalastusta koskevien sopimusten valvonta, kalastuslupien myynnin järjestäminen (Teno- ja Näätämöjoki)	0,180
2. Maankäyttösektorin ilmastopolitiikka (HO 2019)	
- pysyvät toimenpiteet	10,000
- kertaluonteiset toimenpiteet	9,800
3. Ravinteiden kierrätyksen kärkihanke (HO 2019)	
- kertaluonteiset toimenpiteet	3,200
4. Vieraslajien torjunnan tehostaminen (HO 2019)	
- pysyvät toimenpiteet	0,800
5. Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet (HO 2019)	
- pysyvät toimenpiteet	0,200
Yhteensä	**29,250**

Kansallisen biotalousstrategian toimeenpanoa tukevat hankkeet ja muut luonnonvaratalouden kehittämishankkeet

Momentin määrärahasta noin 2,690 milj. euroa on tarkoitus suunnata biotalousstrategian toimeenpanoa edistävien hankkeiden toteuttamiseen MMM:n vastuulle kuuluvissa toimenpiteissä sekä muihin luonnonvarataloutta edistäviin kehittämishankkeisiin. Määrärahaa tähän tarkoitukseen on ollut käytettävissä vuodesta 2015 alkaen ja sillä on rahoitettu lähes 60 hanketta, joiden painotuksia ovat olleet edellytysten luominen biotalouteen perustuvalle kestävälle kasvulle, huoltovarmuuden parantaminen, kiertotalouden kehittäminen sekä uusien yritysten syntymisen tukeminen. Hankerahoituksen suuruus on vaihdellut 10 000-320 000 euron välillä. Suurin osa hankkeista on saanut vuositasolla rahoitusta 50 000 - 100 000 euroa. Monet pienehköt hankkeet ovat olleet pilottihankkeita, joista joillekin on saatu jatkorahoitusta muista rahoituslähteistä.

Esimerkkejä hankkeista joilla luodaan edellytyksiä biotalouden kestävälle kasvulle:

- Biotalouden uusi innovaatio- ja co-creation alusta
- Kestävän systeemisen muutoksen johtamismalli
- Metsäteollisuuden sivuvirtojen hyödyntäminen kilpailukyvyn lisäämiseksi ja kannattavuuden parantamiseksi
- Metsäteollisuuden sivuvirtojen jatkojalostus ja hyödyntäminen ei-energiakäyttöön
- Metsäteollisuuden sivuvirtojen jatkojalostus ja biovoimalan muuttaminen biojalostamoksi
- Ruokamaailman suunnittelutyö
- Uudistuvan metsäalan tilastoinnin kehittäminen
- Monimetsä-hanke

Esimerkkejä huoltovarmuuden parantamiseen tähtäävistä hankkeista:

- Energia- ja ravinneomavarainen maatila
- Vihreän talouden toimintamalli
- Sinisen biotalouden kehittämissuunnitelma
- Kansallisten humalageenivarojen säilytys ja hyödyntäminen
- Proteiinitiekartta

Esimerkkejä kiertotalouden kehittämiseen tähtäävistä hankkeista:

- Alueellinen kestävä ruokajärjestelmä -kokeilu (osana Sitran kiertotalouden tiekarttaa)
- Alueellisen ravinnekierron työkalu
- Nollakuituselvitys
- Tuhkan tuotanto- ja käyttöpotentiaalit
- Maatilan ilmastopäästöt ja ravinnekierrot parempaan hallintaan biokaasun ja apilanurmen tuotannon yhdistämisellä

Esimerkkejä uusien yritysten syntymisen tukemiseen tähtäävistä hankkeista:

- Biomassa-atlas
- Uusituvan energian toimialapäällikkö
- Siniseen biotalouteen liittyvä kalaöljyhanke
- Biotalouden rahoituslähteet tietopaketti (www.biotalous.fi -sivustolla)
- Biotalouden yritysten Contact Point- palvelu (www.biotalous.fi -sivustolla)

Vuonna 2020 rahoitettavissa hankkeissa erityistä huomiota kiinnitetään biotalouden lisäarvotuotteiden kehittämiseen, kansainväliseen tutkimusyhteistyöhön metsäbiotaloudessa biotalouden hyväksyttävyyden ja ilmastokestävyyden sekä biotalouden systeemisten muutosten

sosiaalisen oikeudenmukaisuuden varmistamiseen.

Tapio Oy:ltä hankittavat palvelut

Määrärahasta on tarkoitus käyttää noin 1,2 milj. euroa Tapio Oy:ltä ostettaviin palveluihin, jotka liittyvät metsiin perustuvan biotalouden kehittämiseen. Vuonna 2020 hankittavat palvelut kohdistuvat seuraaviin teemoihin: metsien hoito ja käyttö, metsäluonto ja kulttuuri, metsäpolitiikka ja metsänomistus, puhtaat vedet, ja biotalous. Hankittavat asiantuntijapalvelut tukevat Kansallisen metsästrategian toteutusta. Määrärahan käyttöä suunnataan lisääntyvissä määrin hankehakujen kautta.

METSO-ohjelman valtakunnalliset hankkeet

Momentin määrärahasta 0,43 milj. euroa on tarkoitus käyttää METSO-ohjelman valtakunnallisten kehittämishankkeisiin ja yhteistoimintaverkostoihin. Vuonna 2020 käynnissä olevilla hankkeilla pyritään mm.

- kehittämään lehtoalueiden kokonaisvaltaista luonnonhoidon suunnittelua ja toteutusta (Lehtometsien havinaa Pirkanmaalla –hanke),
- kehittämään uusia menetelmiä tulvametsien ja metsäluhtien löytämiseksi (Potentiaaliset tulvametsät ja metsäluhdat –hanke),
- lisäämään lajiesiintymätiedon avulla uhanalaisten lajien populaatioita turvaavien metsän- ja luonnonhoitoratkaisujen käyttöä (Lajiturva –hanke).

Käynnissä olevat verkostohankkeet päättyvät vuoden 2019 lopussa. Uusi METSOn yhteistoimintaverkostojen hankehaku käynnistyi 15.10.2019. Hankehaun teemana on metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen alueellisen suunnittelun ja yhteistyön keinoin.

Tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito

Vuonna 2020 tietojärjestelmien kehitystyöhön ja ylläpitoon on tarkoitus käyttää noin 0,750 milj. euroa, painopisteenä ovat elinkeinokalatalouden ja vapaa-ajan kalastuksen tietojärjestelmät ja rekisterit.

Kalastusta koskevien sopimusten valvonta

Momentin määrärahasta on tarkoitus käyttää noin 0,180 milj. euroa Tenojoen ja Näätämöjoen kalastuksen valvontaan sekä *Gyrodactylus salaris* -loisen torjuntaan. Lisäksi määrärahalla järjestetään kalastuslupien myynti Tenojoella. Ensi vuonna toiminnassa erityispiirteenä varautuminen kalastuslupien myyntitehtävän hallittuun siirtoon Lapin ELY-keskukselta Tenojoen kalatalousalueelle.

Haitallisten vieraslajien torjunnan tehostaminen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi

Talousarvioesitys sisältää luonnonsuojelurahoitukseen yhteensä 100 milj. euron lisäyksen ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön pääluokille. Hallitusohjelman mukaisesti vieraslajien torjunnan tehostamiseen osoitetaan tästä 0,8 milj. euroa pysyvää rahoitusta momentille 30.40.22 vuodelle 2020.

Maa- ja metsätalousministeriö vastaa haitallisten vieraslajien torjuntaan liittyvän lainsäädännön täytäntöönpanosta. Haitalliset vieraslajit ovat maailmanlaajuisesti toiseksi suurin uhkatekijä luonnon

monimuotoisuudelle, ja myös Suomessa ne ovat uhka sekä luonnolle, luonnonvarojen kestävälle hyödyntämiselle, elinkeinoille sekä yhteiskunnan ja ihmisten hyvinvoinnille. Siksi on erityisen tärkeää, että talousarviossa osoitetaan nyt haitallisten vieraslajien torjuntaan pysyvää rahoitusta.

Voimassa oleva EU:n ja kansallisen tason vieraslajilainsäädäntö edellyttää Suomelta haitallisten vieraslajien aiheuttamien riskien hallintaa. EU:n vieraslajiasetuksen vaatimukset on pantu kansallisesti täytäntöön vieraslajilailla (1709/2015). EU:n haitallisten vieraslajien luettelo liittyy EU:n vieraslajiasetukseen, ja kansallisista haitallisista vieraslajeista on säädetty lisäksi valtioneuvoston asetus, kansallinen vieraslajiluettelo. Sekä EU:n että kansallisen vieraslajiluettelon sisältämien vieraslajien maahantuonti, myynti, kasvatus, käyttö ja ympäristöön päästäminen on EU:ssa kielletty. Molempia luetteloita päivitetään säännöllisesti, eli torjuttavien haitallisten vieraslajien määrä kasvaa jatkuvasti. Maa- ja metsätalousministeriö on myös hyväksynyt hallintasuunnitelmat haitallisille vieraslajeille. Näiden suunnitelmien avulla ohjataan vieraslajilainsäädännön kustannustehokkaaseen toimeenpanoon.

Vieraslajilainsäädännön mukaisten tehtävien tarkoituksenmukainen toimeenpano edellyttää valtakunnallista koordinointia sekä erityisesti tehokasta tiedonvälitystä ja viestintää, joita on tarkoitus vahvistaa vieraslajien torjuntaan kohdistetuilla resursseilla. Tärkeää on huolehtia myös vieraslajilainsäädännön mukaisista valvonta- ja torjuntatoimista, avustusten hallinnoinnista, tiedotuksesta, seurantatiedon tuottamisesta sekä raportoinnista. Vieraslajiresursseja on tarkoitus kohdistaa myös selvitys- ja tutkimushankkeisiin, EU:n riskinarviointi- ja työryhmätyöhön osallistumiseen sekä digitalisuuden kehittämiseen vieraslajitiedon kokoamiseksi, analysointiin, seurantaan ja raportointiin. Tärkeää on myös toteuttaa vieraslajeja koskevien hallintasuunnitelmien mukaisia torjuntahankkeita.

Merkittävää on myös tiedostaa, että vieraslajilainsäädännön toimeenpanolla on työllistävää vaikutusta. Vieraslajilainsäädännön toimeenpano lisää yrityksiltä hankittavia torjunta- ja hävityspalveluita sekä asiantuntija- ja neuvontapalveluiden kysyntää, samalla kannustaen myös uusien yritystoimien perustamiseen.

Biokaasun edistäminen

Maa- ja metsätalousministeriöllä on hallitusohjelmassa biokaasuun liittyviä toimia. Vuoden 2020 talousarvioesityksessä tärkeimpiä toimia ovat biokaasu- ja lannankäsittelyinvestointien rahoittaminen, johon budjetoitu 3,5 milj. euroa momentille 30.10.40. Lisäksi vuodesta 2021 alkaen on tarkoitus ottaa käyttöön biokaasun ravinnekiertokorvaus, johon on varattu kehykseen sisältyvää hallitusohjelman mukaista määrärahaa. Investointitukien haku ja myöntäminen organisoidaan nykyisten tukijärjestelmien kautta. Tavoitteena on käyttö kohteisiin, jotka jäävät nykyisten rahoitusjärjestelmien ulkopuolelle. Biokaasun ravinnekiertokorvauksen tavoitteena on lisätä lannasta tehdyn biokaasun tuotantoa. Tämän tukiohjelman valmistelu on käynnistynyt, mutta se vaatii vielä paljon valmistelua, yhteensovitusta muiden tukien kanssa sekä mahdollisesti lakitasoista säädösvalmistelua. Yhteensovitusta on tehtävä muun muassa CAP:in toimien sekä rinnalla toteutettavan ravinteiden kierrätyshankkeen kanssa, samoin muiden hallinnonalojen toimien kanssa. Yhteensovitus tapahtunee TEM:in johdolla valmistelavassa kansallisessa biokaasuohjelmassa, joka valmistuu tammikuussa 2020. Tämän tukiohjelman toimeenpano alkaa vuonna 2021.

Ravinteiden kierrätys

Maa- ja metsätalousministeriöllä on hallitusohjelmassa myös ravinteiden kierrätykseen liittyviä toimia. Talousarvioesityksessä ravinteiden kierrätyksen kärkihankkeen toteuttamiseen on momentilla 30.40.22 varattu määrärahaa 3,2 milj. euroa.

Määrärahalla on tarkoitus jatkaa kokeilurahoitusta uusien lannankäsittelymenetelmien sekä logististen ratkaisujen kehittämiseksi. Rahoitusta hallinnoisi Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, ohjausryhmässä olisi edustus MMM:n lisäksi YM:stä, TEM:stä, Business Finlandista sekä neljästä ELY-keskuksesta. Lisäksi jatketaan kokeilurahoitusta tukevaa neuvonta ja tiedonvälityshanketta. Valmisteilla on myös suunnattuja erityistoimia ravinteiden kierrätyksen edistämiseksi.

Maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden kokonaisuus

Maankäyttösektorin ilmasto-ohjelma toteuttaa osaltaan Suomen hiilineutraaliuden saavuttamista vuonna 2035. Fossiilisten päästöjen määrätietoisen vähentämisen lisäksi hiilineutraaliuden saavuttamiseksi tarvitaan hiilinielujen vahvistamista. Ilmastokestävän maatalouteen ja metsätalouteen sekä maankäytön muutoksiin liittyvillä toimenpiteillä pyritään vähentämään maankäyttösektorin päästöjä sekä vahvistamaan nieluja lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Seuraavan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan rahoituskauden (CAP27) toimenpiteitä suunnataan muiden tavoitteiden ohella myös maatalouden ilmastopäästöjen vähentämiseen sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Erityisesti vahvistetaan monivaikutteisia toimia, sekä toimia, joilla vähennetään turvepeltojen päästöjä. Kehitetään ja kokeillaan hiiltä sitovia ja päästöjä vähentäviä keinoja ja viljelytapoja, esim. biohiilen hyödyntäminen ja kosteikkoviljely, jotta niistä saataisiin taloudellisesti hyödynnettäviä ja käyttökelpoisia. Panostetaan myös koulutukseen ja neuvontaan.

Edistetään monipuolisia metsien kasvatus- ja käsittelytapoja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi. Suometsien ilmastokestävään hoitoon kehitetään ja otetaan käyttöön toimintamalli. Metsänhoidon suosituksia arvioidaan ja päivitetään uusimman tiedon ja käytänteiden mukaisesti. Yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa panostetaan puutuotteiden tutkimukseen ja tuotekehitykseen sekä edistetään sivuvirtojen hyödyntämistä.

Selvitetään ja valmistellaan kriteerit metsityskohteiden kartoittamiseksi ottaen huomioon ilmastonmuutoksen ohella myös maisema- ja monimuotoisuustekijät sekä valmistellaan esitys metsitystueksi. Kehitetään edelleen monitavoitteisten kosteikkojen hyödyntämistä sää- ja ilmastoriskien hallinnassa, hiilensidonnassa ja - varastoinnissa sekä vesiensuojelussa.

Metsien siirtymistä rakennetuksi maaksi pyritään vähentämään esimerkiksi maankäytön muutokseen kohdetuvalla maksulla tai muulla ohjauksella sovittaen ohjaus maankäyttö- ja rakennuslain uudistamisen kanssa. Pellonraivausta pyritään ehkäisemään lisäämällä lannan prosessointia ja tuotteistamista sekä vauhdittamalla tilusrakenteen kehitystä.

Metsien ja maaperän hiilinielujen ja –varastojen vahvistamiseksi tarkastellaan ohjaus- ja kannustejärjestelmiä, esimerkiksi metsätalouden kannustejärjestelmän uudistaminen sekä metsien ja maaperän hiilikorvausjärjestelmä. Maankäyttösektorin ilmastotoimien toimeenpanoa sekä maankäyttösektorin toimenpiteiden vaikutusten, vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden arviointia parannetaan tutkimus-, tieto- ja kehittämisohjelmalla.

Toimenpiteet sovitetaan yhteen muiden hallitusohjelman toimenpiteiden ja hankkeiden, muun muassa ilmastoruokaohjelman, ravinnekierron toimenpidekokonaisuuden, peltorakenteen kehittämisohjelman sekä tulvansuojelun ja peltojen vesienhallinnan toimenpiteiden kanssa. Ohjelma toteuttaa Kansallisen metsästrategian 2025 tavoitteita. Ohjelmaan liittyviä toimia toteutetaan myös EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimilla.

Hallitusohjelman mukaisesti maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteisiin esitetään vuodelle 2020 määrärahaa momentille 30.40.22 yhteensä 19,8 milj. euroa.